

"על קמצא ובר-קמצא הרבה ירושלים"

אמר ר' יוחנן: מהו שנאמר: "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה ליבו יפול ברעיה" אמר ר' יוחנן: מהו שנאמר: "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה ליבו יפול ברעיה" ובר-קמצא הרבה ירושלים, על תרגנול ותרגנול חרב הר-מלך [שם עיר], על יתר של מרכבה חרבה ביתר.

מעשה באדם, שהוא אוהבו קמצא, ושונאו - בר-קמצא. עשה סעודה. אמר לשמשו: לך ותבא לי את קמצא. הילך והביא לו את בר-קמצא. בא [בעל הסעודה] ומצאו [לבך קמצא - שונאו] יושב. אמר לו: הרי שונא אתה לי, ומה לך בכך? קום וצא! אמר לו [בר-קמצא] הוואיל ובאתי - הניחני, ואtan לך דמי כל מה שאוכל ואשתה. אמר לו: לא! אמר לו: [בר-קמצא] אתן לך דמי חצי סעודתך. אמר לו: לא! אמר לו: [בר-קמצא] אתן לך דמי כל סעודתך. אמר לו: לא! הפסו בידיו, הקימו והוציאו. אמר בר-קמצא: הוואיל וישבו חכמים ולא מיחו בו - מכלל שנוח להם, אלק' ואלשין עליהם לפני המלך. בא ואמר לו לקיסר: מרדוך בך היהודים! אמר לו: [הקיסר] מי אמר? [מה הכתחון בך?] אמר לו [בר-קמצא]: שלח להם קרבן ותראה אם יקריבו. הילך וישלח בידו עגל משולש. בהליךתו הטיל בו בר-קמצא מום בניב שפתיים [בשפה העלונה], ויש אמרים בדוקין שבעין [בקרום העליון של העין], מקום שלנו [היהודים] הרי הוא מום ולהם [לנכרים] אינו מום.

אמרו חכמים לקרבנו מושם שלום מלכות. אמר להם ר' זכירה בן אבוקלים: יאמزو, בעלי מומיים קרבנים למובה. אמרו להרוג את בר-קמצא, שלא ילק' ויספר למלך. אמר להם ר' זכירה: יאמزو מטיל מום בקדושים - יהרג. בין בר' ובין בר הילך אותו הרשע והלשין על ישראל, בא הקיסר והחריב את ירושלים. והוא מה שאמר ר' יוחנן על זה: ענוותנותו של ר' זכירה בן אבוקלים החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו (תרגום מרארמית גיטין נו) והגנתנו מארצנו.

"אשרי אדם המפחד תמיד ומקשה ליבו יפול ברעיה"

האגודה פותחת בפסוק: "אשרי אדם המפחד תמיד ומקשה ליבו יפול ברעיה" (משל כי, יד). חילקו הראשון של הפסוק נראת תמורה, מושם שבמושגים המקובלים עליינו מאופיין אדם פחדן כחדר בטחון עצמי, אדם שאין לו דעתו ממשו ולא יכולת הכרעה, ומכאן שהוא גם חסר אמונה בה, שכן האמונה צריכה להקנות לו בטחון בייעודו הייחודי. אך מתוך חילקו השני של הפסוק ניתן להבין את הכוונה האמיתית: "מקשה ליבו" הוא עקשן, שאינו פוחד ממשום דבר, ואני חושש לטעות, כי הוא בטוח שرك האמת שלו קיימת ואין להוסיף עליה או לגרוע ממנה מאומה. ומכאן ש"אדם המפחד תמיד" הוא אדם המתנהג בזיהירות, מושם שהוא חושש מפני החטאים של עצמו או של בני דורו, שמא יצמיחו פורענות. ככלומר ה"מפחד" הוא אדם הרואה את הנולד, ולכן הוא אינו מתקעש לפעול לפיקחיו אלא מסוגל לרטן עצמו ולמצוא דרכי פעולה חליפיות, שימנוו תוצאות קשות בעתיד.

אין הכוונה, שבכל מעשה צריך אדם לחושש מהתוצאות, אלא רק בשאלות שבהן למוסר היהודי אין תשובה נחרצת. כאשר מחזיק אדם בדעתה, שקיבלה אישור מן המוסר האלוקי - אל לו לחושש מלהחזיק בה בגין, ועל לו לחושש מלהצעז הזולת, כאמור השולחן ערוך בפתחתו - "שלא יפחד מהמלחיניגים עלייו וייה עז כנמר לעשות רצון ה'". בשאלות אחרות - ראוי שישקול את המעשה לפי התוצאות, ואם אין בו טוח בשיקוליו ראוי שיתיעץ עם אחרים, כתוב: "עשה לך רב" (אבות פ"א) ו"תשועה ברוב יועץ" (משל יא, יד).

פסוק זה פותח את-agדחת החורבן כדי ללמדנו بما שגו האנשים המוזכרים באגדה - קמצא, בר-קמצא, בעל הבית, החכמים ור' זכירה בן אבוקלים. כולם כאחד היו מלאה שחדים את הרגע ואינם חוששים ממה שעתיד לקרות. ויש ביניהם, שהיקשו את ליבם ולא זזו מעמדתם הראשונה, כל אחד מחולשתו הוא. כולם כאחד לא הבחינו בין מעשים שאין לפחד מלעשותם לבין מעשים שיש לפחד מלעשותם, ושראו להתייעץ בקשר אליהם ולקבל הכרעה מתוך ראיית הנולד.

"על קמצא ובר-קמצא הרבה ירושלים"

תמונה מדוע כתוב: "על קמצא ובר-קמצא" והרי רק בר-קמצא היה אשם? ונראה שהיה כאן שתי חבורות. אנשי קמצא ואנשי "חווץ מאנשי קמצא", מחווץ לקומץ. (בר = חוות). חבורה אחת צידדה בקמצא, וכל מי שלא צידד בו - הطرف לבר-קמצא. נוצר מצב שבו כל מי שהוא ידידו של האחד - הפך לאויבו של השני. וכן, על- אף שקמצא לא היה נוכח בארץ, הייתה בו אשמה, שכן הוא היה שותף

חגיגי, והלבנת פניו אדם כמו כרעה ממש, והוא מעכירה את האוירה. גודלותו של אדם ניכרת בך, שגם כשהוא במעמד רם, הוא אינו מנצל את ההזדמנויות לרמוס את זולתי.

כאן אנו רואים עד כמה גדולים היו עקשנותו ושנאתו של בעה"ב, שהרי הכספי מסוגל לשחד אנשים ולגרום להם להבליג, להתרפס או להתבוזות למןנו, וכךן בעה"ב אינו מוכן לו זו מעמדתו, על אף שבך-קמצא מציע לשלם לו הון עתק, דמי הסעודה.

החכמים

בר-קמצא מאישים את החכמים על שלא הוכיחו את בעה"ב על התנהגותו. ואמנם צוותה התורה: "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא יט, יז) אבל "כשם שמצווה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר את שאיןו נשמע" (יבמות סה, ב). במקרה זה לא שמעו החכמים את מניעיו של בעה"ב, וסביר להניח, שאליהם היו מוכחים אותו על התנהגותו, הוא לא היה נשמע להם, והוא אפילו עלול לבזות אותם, ובאופן כזה היו מוסיפים לחטאו של בעה"ב, כך ששתייקתם היה בה מידת החסידות (לפי הרmach"ל, מסילת ישרים פרק כ').

למרות האמור לעיל, לא יתכן, שהחכמים ימשיכו לשפט בסעודה תוך התעלומות ממזוקתו הגדולה של בר-קמצא; הם היו צריכים לחוש את כאבו ואת עלבונו הצורבים, ולצאת החוצה כדי לפיסו ולנחמו. העובדה שאינם יכולים לתקן הכל, אינה מצדיקה התעלומות מצערו המוצדק.

ר' זכריה בן אבוקולס

מעשו של בר-קמצא יצר מחלוקת בין החכמים לבין ר' זכריה בן אבוקולס. החכמים הציעו להזכיר את הקורבן למרות המום, משומ שולם מלכות. ר' זכריה חשש מתגובה העם - "יאמרו בעלי מומיים קרבנים לモבח", ואז הציעו החכמים להרוג את בר-קמצא, כדי שלא יודיע הדבר למלך, ור' זכריה פיטל גם הצעה זו בಗל החשש שייאמרו "מטיל מום בקדושים - יהרג".

בר-קמצא יצר מצב שדרש הכרעה מהירה וקשה: להזכיר קורבן שיש בו מום, או להרוג אדם, המסקן את קיומה של הכנסת ישראל. ר' זכריה ידע, שככל הכרעה תעורר התנגדות בעם, והוא מהליט שלא להזכיר; ובזאת שגה מוגליה!لاقוראה נראה, שעדיף להזכיר את הקורבן כדי למנוע שפיכות דמים, אבל אין בטחון שהוא הפתרון הנכון, משומ שבך-קמצא נחש בדעתו להזיק לכנסת ישראל, ואם לא יצליח

לפזר ולמחלקת שנוצרה בין החכמים ולשנתה החינם שהיתה בינויהם, ושהarma בסופו של דבר לחורבונו של בית המקדש, הסמל של אחדות ישראל. מתוך הדמיון בשמותיהם של קמצא ובר-קמצא ניתן גם להניח שלכתהילה הם היו אוהבים ורק לבסוף נעשו אויבים, שכן רק דק מבידיל בין אהבה לאיבה, והדמיון באוטיות שתי המלים אינו מקרי.

בר-קמצא

מתוך האגדה ניתן להבין את מניעיו של בר-קמצא בכל אחד משלביה: בר-קמצא נעה להזמנת שמשו של בעל הבית מתוך רגש אכילה של נוכנות להתפيس. כשנתקל בסרובו של בעל הבית לארכו, ניסה למנוע את סילוקו מהמקום ע"י הצעת הסדר כספי הוגן, שיפיצה את בעה"ב. הוא העלה בכל שלב את המחיר, ולבסוף הצעיל למן את דמי סעודתם של כל האורחים. אבל בעל הבית סירב באופן מוחלט להצעותיו, ובהיר לסלוקו מן המקום.

בר-קמצא, שהיה מוכן להתקמקח בצורה עניינית, על אף שנאתו הבלתי מתאפשרה של בעה"ב, לא היה מוכן להבליג על גירושו המבזה. הוא לא היה מוכן לספג ביזון פומבי, שהחutzם נוכח שתיקחם של חכמי ישראל, שהיו עדים לנעשה. הוא לא היה מסוגל להבליג ולהתעלם, ובהיר לפטור את מצוקתו ע"י כך שהסר מעצמו אחירות גם למה שקרה. והוא לא היה שקרה וגם למה שקרה.

הוא לא חיפש את הסיבה הראשונה לאירוע (הטעות בהזמנה), הוא גם לא היה מוכן לש考ל שמא היה עקשנות יתרה בהתנהגותו בבית המארח. הוא לא האשים את בעה"ב על עקשנותו, הוא בחר להאשים את החכמים, שהם ציפה להתעלבות לטובתו, שהרי הלבנת פנים הציבור כרצת, וצפו שחכמים יתערבו כדי למנוע מקרה כזה. הוא הפסיק לחוש שיקותם לעם ישראל, שהרי כאן התגלה שאינם ערבים זה זהה, ומאחר שהוא חש מבוזה ולא שיין, הוא מנסה להציגו לעצמו את החושת הערך העצמי באמצעות נקמה. "מרדו בר היהודים" טען באזני הקיסר, ומכאן התודdroו העניים והובלו לחורבון הבית.

בעל הבית

אמנם, שימושו של בעל הבית טעה בהזמנה, אך ניתן היה לצפות מבעל הבית שיקבל אחירות לטעות זו ויארח את בר-קמצא. הוא לא היה חייב להתפיס עימו, אבל הוא יכול היה להתעלמות מעל עצמו ולהבליג על רגשות האיבה, שהרי זה מעמד

לקיים

מלבד מה שכבר נאמר כאן, נראה, שהרעיון העיקרי הוא, ששם חלק מן העם אינו רשאי להשליך את האחריות לחורבן על الآخر. כל אחד מהדמויות באגדה נשאת באחריות: קמצא ובר-קמצא יכולים למנוע את החורבן אילולא הייתה בלבם שנות חינם. בעה"ב יכול היה למנוע את החורבן אילולא הקשה את ליבו. חכמי ישראל היו יכולים למנוע את החורבן אילולו היו מעבירים על מידותיהם והיו נכונים לפיס את בר-קמצא המבוזה, גם אם לא הם אלה שפגעו בו לרעה. מנהיג העם, ר' זעיריה, הגם שהיה צדיק וענו, לא היה נקי מationship החורבן, שכן הצדיק השלם אינו זה שמרצה את כולם או זה שאינו מוכן להתכלל בשאלות הדורשות תשואה של שפיכות דמים, אלא מחויב הוא להכריע כשנדרש.

נמצאנו למדים, שככל אחת מהנסיבות הפועלות יכולה היה למנוע את החורבן. וכך גם היום - אל לו לגרום כלשהו להשליך את האחריות על זולתו, ולומר - אתה אשם. כך בחיי הפרט, בחיי משפחה, בחברה ובעיר חיי האומה. באותו תלמיד המשליך את האחריות לכשלונו על המורה והמורה על התלמיד ושניהם על המנהל, ומהנהל משליק את האחריות על המורים, על ההורים ועל משרד החינוך. וכך כולם מסירים מעלה עצם את האחריות. ויפה אמרו חכמים: "אין הדבר תלוי אלא בי" (עובדת זורה יז). אם כל אחד ינаг בזיהירות מפני התוצאות, באצלות, לפנים מסורת הדין או בתקיפות - הכל בהתאם לנסיבות - נוכל להסביר את הגואלה.

ן ארגן : גגוי תכאי
אכזריתיגע -
הוּג עַלְמֵי עִיר
- עַלְמָן
[76-81]

בדרכ אחת - אין ספק שיחפש דרכים נוספות לחרchar ריב ולהביא חורבן, שהרי ראיינו מתוך התנהגו בסעודה שהוא אינו מותר על מטרתו ומנסה להשיגה בכל דרך אפשרית. בר-קמצא הפק עצמו ל"רודף" של הכנסת ישראל, ובכך התיר את דמו, כתוב: "אם בא להורגך - השכם להרוגו" (ברכות נה).

וכך למדנו בתורה במצוות "הבא במחתרת" שנגב המאים על בעלי הרכוש באים "חחים או כסף" - הופך לרודף, ולכן אין מתחת לו את הכסף אלא מותר להרוגו. מכאן שהיה צריך להרוג את בר-קמצא, שהרי אי אפשר לנחל את העולם באמצעות איום, שהרי לא יהיה לדבר גבול והארץ תיהפך לתוהו ובוהו, והכוונה והאיימה ישלו בה. בר-קמצא אים, שאם הם לא יקריבו את הקורבן - הוא ילשין לקיסר, וכתוואה מכח תיחרב ירושלים. במקרה זה איננו חייבים להזכיר את הקורבן ומותר להרוג את בר-קמצא. וזה גם גישתו של ר' זכירה היא בזה שבכלו זהה ולא הרוגו. המה"ל טווען, שעמדה לפני ר' זכירה גם אפשרות דיפלומטית: לשולח שליח לקיסר הרומי ולהסביר לו שלפי דין היהודות יש מום בדורבן, ולכן אינם יכולים להזכירו. אבל סביר שהרומים היו מחרזים על התנצלות זו והיא לאיתה מועילה.

האגדה מסתימת בדברי ר' יוחנן, הטוען שענוותנותו של ר' זכירה החריבה את בית מקדשנו. כיצד יתכן הדבר? והרי ענווה היא תכונה חיובית ביותר?! פירושה של ענווה לדברי הרמח"ל במסילת ישראל פרק כ"ב: "הענווה היא...

...ונענוות המעשה תחלק לאربעה חלקים: בהתנגד עצמו בשפלות, בסבל העלבונות, בשנווא הרבעות ובורה מן הכבוד, בחלוקת כבוד לכל". הענווה היא אמן המידה המשובחת ביותר, ובמקרה זה מתנגד ר' זכירה בן אבוקלס בענווה. הוא חולק כבוד לכל אחת מהדעות שהושמעו, אך דוקא זה אינו אפשר לו להכריע בינהן! ואומר הרmach"ל (שם, כ) "לפעמים המעשה עצמו ייראה טוב, ולפי שהתולדות רעות יתחייב להניחו" ככלומר על אף שהענווה היא תכונה משובחת ביותר, הרי אין להתייחס אליה כשלעצמה אלא לפי התוצאות הנלוות, לפי העת, החברה, הנושא והמקום.

מנציג, שופט או כל אדם הנושא באחריות, אינם יכולים להיות חביבים על כולם ולהתחשב בכל דעתה ונשמעת. הם חייבים לדעת להכריע, שכן חוסר הכרעה מוביל לתוצאות גורעות ביותר. משה, שהיה גדול הענווים, היה יוזם ומכריע, וכן ענוותנותו של ר' זכירה גרמה לו לא להחשיב את דעתו והובילו לחוסר הכרעה. היה היתה משגה נורא, שהוביל לדעת חז"ל לחורבן הבית.